

PRODEF BULLETIN

PROFESSIONALS BIJ DEFENSIE

december 2024 | nummer 8



GOV|MHB
PROFESSIONALS BIJ DEFENSIE

WE GAAN IETS NIEUWS DOEN

DOOR JORIS TEN BERG

In mijn vorige column heb ik een pleidooi gehouden om ons niet te laten gijzelen door 'bierviltjesbestuur'. Daarmee bedoelde ik de neiging om continu achter nieuwe ideeën aan te rennen, met als gevolg dat dit paradoxaal leidt tot beperkte veranderingen.

INHOUD

3 Pensioenperikelen

5 Streep door gemiste indexatie

8 De doldwaze weken voor Kerst

9 Pensioen en impact-beleggen

EN VERDER

7 Medezeggenschapsverkiezingen

12 Cartoon

Het was zeker niet een pleidooi tegen veranderingen. Sterker nog, ik ben er van overtuigd dat verandering een continu proces is. Hoe om te gaan met verandering is wat mij betreft het werkelijke complexe vraagstuk. Wij als vereniging(en) zijn ook continu bezig met veranderen. Eén van die veranderingen zal binnenkort in tastbare vorm voor u verschijnen. Het Prodef-bulletin gaat in 2025 een nieuwe verschijningsvorm krijgen. Dat doen we op drie manieren: vorm, frequentie en inhoud. In deze column leg ik u uit wat we gaan doen.



Allereerst de vorm van het blad. Het huidige Prodef-bulletin is zo vormgegeven omdat het van oudsher een soort katern was, een onderdeel van het Marineblad of Carré. Wij vragen ons af of het daarmee voldoende recht doet als communicatiemiddel van de GOV|MHB. Een groot deel van het lezerspubliek is hetzelfde, maar er is ook een andere lezersgroep. Vanaf 2025 zal het Prodef-bulletin meer de vorm krijgen van een zelfstandig magazine. Daarnaast hebben we afgelopen jaar gemerkt dat nieuwsbrieven of speciale edities die we verzenden naar aanleiding van actuele dossiers (arbeidsvoorwaarden/pensioenen) goed gelezen worden. We gaan de frequentie van het Prodef-bulletin dan ook terugbrengen naar 4 edities per jaar. Indien er tussen het verzenden van de verschillende edities noodzaak is om u te informeren over een actueel onderwerp dan geven we daarvoor specifieke nieuwsbrieven uit.

Dan het belangrijkste onderdeel, de inhoud. Begin 2025 gaan wij met het hoofdbestuur en onze deskundigen om de tafel zitten om een nieuwe agenda voor de toekomst op te stellen. Wat moet de komende jaren onze speerpunten zijn in het georganiseerd overleg? We denken dan bijvoorbeeld aan onderwerpen als pensioenen, medezeggenschap, arbeidsvoorwaarden, etc. Deze onderwerpen gaan we dan verder uitdiepen en zullen verdere inhoudelijke verdieping bieden in het vernieuwde Prodef-bulletin.

'Afgelopen jaar zijn er mooie resultaten geboekt op het gebied van het georganiseerd overleg. Met toch als hoogtepunt een arbeidsvoorwaardenakkoord dat voor de verandering ruim voor de curve uit onderhandeld is.'

WWW.PRODEF.NL

COLOFON

Het ProDef bulletin is een uitgave van de Gezamenlijke Officierenverenigingen en Middeelbaar en Hoger Burgerpersoneel bij Defensie (GOV|MHB). Het bulletin verschijnt 8 keer per jaar.



Adres secretariaat GOV|MHB en
redactie ProDef bulletin:
Koninginnegracht 19
2514 AB Den Haag
070-3839504
www.prodef.nl
info@prodef.nl
(secretariaat/administratie)
secretaris@prodef.nl
(redactie ProDef bulletin)

Redactie

K.W. Lelieveld (Hoofdredacteur)
J.L. ten Berg
R. Verkuil
A.R. Oosting-Klock

Aan dit nummer werkten verder mee:

J.E.M. van Langeraad-Goes
R.J. Oostendorp, Martin Weusthuis

Vormgeving

Frank de Wit, Zwolle

Drukwerk

Wilco Art Books, Amersfoort

Advertenties

070-3839504

© ProDef bulletin

Overname van artikelen is enkel toegestaan na schriftelijke toestemming van de redactie en onder uitdrukkelijke vermelding van de bron. Er kunnen geen rechten worden ontleend aan de teksten in dit bulletin.

Wijzigingen adres- en persoonsgegevens

Svp doorgeven aan het secretariaat van de GOV|MHB: 070-3839504
info@prodef.nl

Juridisch advies

Voor arbeidsgelateerde vragen en/of conflicten beschikt de GOV|MHB over drie juridische adviseurs. De procedure loopt in aanvang via de coördinator KLTZ R.O.P. Pulles EMSD (vice-voorzitter GOV|MHB, 070-3839504 of coordinator.ib@prodef.nl). In spoedeisende gevallen kan onder goedkeuring achteraf rechtstreeks contact worden opgenomen met:

• mr. B. Blonk
070-3839504
bert.blonk@prodef.nl

Kopij

Kopij voor nummer 1 van het ProDef bulletin dient voor 15 februari 2025 per e-mail bij de redactie aanwezig te zijn.

Dan nog een korte terugblik op 2024. Afgelopen jaar zijn er mooie resultaten geboekt op het gebied van het georganiseerd overleg. Met toch als hoogtepunt een arbeidsvoorwaardenakkoord dat voor de verandering ruim voor de curve uit onderhandeld is. Zo heeft het personeel bijvoorbeeld de laatste maanden van 2024 reeds gemerkt dat er onderaan de streep een extraatje bij is gekomen en vanaf januari zal een structurele salarisverhoging van 5% plaatsvinden.

Tot 31 augustus 2026 is onze sector voorzien van een arbeidsvoorwaardenakkoord. Dit geeft tijd en ruimte voor het uitwerken van allerlei afspraken uit het verleden. Het is niet altijd het meest sexy onderwerp, maar het is wel belangrijk. Soms is het goed om ook eens de boel op te ruimen. Ik denk dat in 2024 daar zeker de aanzet toe gezet is, en we gaan in 2025 dan ook op diezelfde voet verder.

*'Ik denk dat in 2024 daar zeker de aanzet
toe gezet is, en we gaan in 2025 dan ook op
diezelfde voet verder.'*





PENSIOENPERIKELLEN

UPDATE VAN DE
VICEVOORZITTER

Wat vooral opvalt als je de functie van voorzitter van de Nederlandse Officieren Vereniging (NOV) accepteert, is dat er van links en rechts uit de ooghoeken plotsklaps nog wat nevenfuncties opduiken. Je kent het vast wel, nieuw op de baan en natuurlijk geen idee of iets nu veel of weinig belasting met zich meebrengt, dus je zegt maar ja. Zo ben ik de laatste maanden niet alleen voorzitter van de NOV, maar ook vicevoorzitter van de GOV|MHB, vicevoorzitter van de Coalitie van Veiligheid en voorzitter van de CMHF geworden. En juist bij de laatste dook opeens een nieuwe uitdaging op; Het nieuwe pensioenstelsel.



Deze maandag zat ik bij het ABP voor een onboarding. Voor mij oprecht een nieuwe term, maar in deze wereld blijkt het een hele gangbare naam. In deze sessie waar ik in sneltreinvaart door de organisatie en taken van het ABP ging, ontmoette ik vijf specialisten. Deze specialisten, van beleggers tot communicanten, hadden één ding gemeen. Ze hadden allemaal hart voor de zaak en konden mij in begrijpelijke taal uitleggen hoe een en ander in elkaar zat. Ik was onder de indruk en met een goed gevoel reisde ik terug van Amsterdam naar Gouda.

Maar onderweg begon het toch een beetje te knagen. Als CMHF zijn we nooit een voorstander geweest van het nieuwe stelsel en leek het vooral de FNV die, ogenschijnlijk politiek gedreven, koste wat het

kost dit nieuwe systeem door wilde voeren. Het was onrustig in de vergaderingen en de CMHF liet zich vaak kritisch uit. Uiteindelijk is de CMHF schoorvoetend akkoord gegaan, maar de twijfels waren nog niet weg.

Deze week stond er een artikel in de Telegraaf, waarin men sprak met emeritus-hoogleraar Eduard Bomhoff. Interessant was dat hij een groot aantal klachten had over het nieuwe stelsel, maar dat bij een

wedervraag telkens als antwoord kwam dat het oude stelsel ook anders had gemoeten. Interessant. Het nieuwe stelsel is niet goed, maar het oude is niet beter. Het is als een fietsband die we liever voor de 14e keer plakken dan dat we iets meer investeren in een nieuwe, zo lijkt het.

Navraag bij ABP leerde hetzelfde. Het huidige pensioenstelsel voldoet niet meer aan de eisen van de tijd, stelde een specialist. Zoals ook opgenomen in het artikel in de Telegraaf is het huidige stelsel gestart in een tijd dat werknemers lang bij een werkgever of in een sector werkzaam waren. Dat is inmiddels anders en daar moeten we dan ook iets mee.

De specialist kan niet heen om het in het artikel genoemde feit dat er in de toekomst geen automatische inflatiecorrectie komt. Vanuit de beleggingsopbrengsten worden de pensioenen aangepast. Dat kan meer of minder zijn dan de inflatie of negatief.

Echter, gemiddeld gezien kun je de inflatie redelijk goed bijhouden in het nieuwe stelsel en in het oude stelsel hebben we gezien dat de we al 10 jaren niet hebben kunnen indexeren. Ook in dat stelsel is het dus niet gegarandeerd. Verder kunnen in het huidige stelsel ook aanspraken worden gekort. Dus ook hier geen garantie.

'Het nieuwe stelsel is niet goed, maar het oude is niet beter. Het is als een fietsband die we liever voor de 14e keer plakken dan dat we iets meer investeren in een nieuwe, zo lijkt het'



www.shutterstock.com

*'Tijden veranderen.
Is dat lastig? Zeker.
Vergaat de wereld?
Nog niet.'*

En, zo kent u uiteraard van het sluiten van uw energiecontract, over het algemeen kosten garanties geld. De keuze is dan tussen een laag en zeker pensioen of een hoger en meer onzeker pensioen. Uit het Risico Preferentie Onderzoek dat ABP heeft gedaan onder deelnemers bleek dat we bereid zijn risico te lopen voor een hoger pensioen. Daarmee komt ook onzekerheid en kans op korten. Door het instrument van de Solidariteitsreserve kun je dat effect dempen. In vergelijking met het huidige stelsel is de verwachting dat je in het nieuwe stelsel minder vaak hoeft te korten, maar als je moet korten deze korting wel flink kan zijn. Als je kijkt naar de kans maal

de omvang van korten is de verwachting dat deze in het nieuwe stelsel lager zullen uitkomen. En dat klinkt dan natuurlijk goed, maar het geeft toch wat weinig comfort.

En laat ik dan eens de advocaat van de duivel zijn. Waarom vinden we het toch allemaal zo spannend? Komt dat dan omdat we ouder worden? Is dit dan zo een geval van het NIMBY-effect? Ik betrap me er zelf ook wel eens op. Dat het soms moeilijk lijkt om keuzes te maken die beter uitvallen voor andere generaties of specifiek voor onderofficieren en soldaten als het om arbeidsvoorwaarden gaat. Dat ik, al geef ik het liever niet toe, gewoon niet meer zo

van de verandering ben. Aan de andere kant is die klager in de krant van een generatie die zijn prachtige eengezinswoning voor 20.000 gulden heeft gekocht en tot op de dag van vandaag wacht met kopen van een warmtepomp of elektrische auto omdat het over een paar jaar vast wel goedkoper zal worden. Misschien denken we wel gewoon te veel in ons eigen straatje en vergeten we dat we ook gewoon onderdeel zijn van een veranderende maatschappij. Waar mensen steeds vaker een dynamisch energiecontract afsluiten omdat het op de lange termijn beter uitvalt en massaal een private leaseauto nemen. Tijden veranderen. Is dat lastig? Zeker. Vergaat de wereld? Nog niet.



www.shutterstock.com



STREEP DOOR GEMISTE INDEXATIE

Er blijken veel onduidelijkheden en ook misvattingen te zijn over de nieuwe pensioenregeling, de transitie daar naartoe, of zelfs de Wet Toekomst Pensioenen (WTP). Ook in artikelen in kranten worden meningen aangehaald, die gewoonweg niet kloppen. Daarmee worden verwachtingen gewekt die dan natuurlijk ook weer niet realistisch zijn. Om er maar één te noemen, de indexatie.

Bezittingen

€ 529 miljard



Verplichtingen

€ 473 miljard



Stand per 31-10-2024

Klopt het dat de indexatie-achterstand verdwijnt in 2027, als we overgaan naar het nieuwe pensioenstelsel?

Ja dat klopt. Maar helaas is dat omdat er een streep wordt gezet door de achterstanden en niet doordat de achterstanden ingelopen worden. Met de gewenste invaardekkinggraad van 110% zal er 0,75%-punt van de achterstand gecompenseerd worden. En ja, dat is slechts een zeer klein deel van de tot maximaal 21,98% opgelopen achterstand.

De achterstanden van de afgelopen jaren werden en worden nu bijgehouden in de hoop ooit, bij goede beursjaren, de achterstand weer in te kunnen lopen via na-indexatie. Met de overstap op het nieuwe stelsel is er, nadat het pensioenvermogen straks verdeeld is, geen vermogen meer over. Daarmee is ook de aanspraak op na-indexatie verdwenen.

Het is ook niet zo dat eerst de achterstanden weggewerkt worden voor we gaan invaren, of “verhuizen” zoals het nu ook wel genoemd wordt. Afhankelijk van de dekkinggraad op moment van invaren, wordt het vermogen verdeeld. En ja, de dekkinggraad is een momentopname, afhankelijk van de rentestand op dat moment.

Waarom is de rente van invloed op de transitie?

Afhankelijk van de rentestand is er meer of minder te verdelen. Natuurlijk spelen ook de beleggingen een rol, maar de rol van de rekenrente is groot. Bij een hoge rentestand dalen de verplichtingen en hoeft er minder geld in kas te blijven voor de nog niet gepensioneerd, bij een lage rentestand precies andersom. Eigenlijk is het invaren ook wel een laatste herverdeling van het vermogen. De balans verschuift namelijk steeds weer, met het bewegen van de rente. Daalt de rente, dan verschuift de balans van gepensioneerd

naar actief, in die zin dat de actieve meer kapitaal toebedeeld krijgt. Stijgt de rente, dan verschuift de balans van actief naar gepensioneerd, in die zin dat nu de gepensioneerde meer kapitaal toebedeeld krijgt. Deze beweging is via de dekkinggraad te volgen.

De actuele dekkinggraad staat op 31 oktober op 112 %. Voor de rekenaars: een afname van de rente met 0,1%-punt leidt tot een afname van de actuele dekkinggraad met 0,9%-punt! De verplichtingen nemen dan namelijk toe. Er moet dan meer geld voor de toekomstige gepensioneerden, de huidige actieven en zeker voor de jonge actieven, gereserveerd worden. Bovenstaande breuk levert een dekkinggraad van 112% op.

Is de rentestand dan een momentopname?

Ja, en daarmee is het ook niet te voorspellen met welke rentestand er op het moment van invaren, 1 januari 2027, gerekend zal worden. Dat is natuurlijk nu bij het bepalen van de mogelijke indexatie ook het geval, ook dat is een momentopname. Tijdens de wetsbehandeling is door ons naar voren gebracht dat de impact van dat ene moment erg groot is. De wetgever heeft echter besloten het ene momentopname te laten zijn.

Waarom is indexatie belangrijk?

De dekkinggraad van ABP geeft de verhouding tussen het beschikbare vermogen en het vermogen dat benodigd is voor de pensioenen, nu en in de toekomst. Als de actuele dekkinggraad 100% is, heeft ABP voor elke € 100 die aan pensioen betaald moet worden precies € 100 euro vermogen. Er is een kleine opslag nodig voor de administratie etc., dus een dekkinggraad van 100% lijkt een mooie balans, maar is het net niet.

De prijzen stijgen, dus is een inflatiecorrectie wenselijk om de pensioenen qua koopkracht op niveau te houden, waardevast noemen we dat. De wettelijke regels schreven echter voor dat er niet geïndexeerd mocht worden, als het fonds niet voldoende geld op de balans had staan. Vandaar dat er jarenlang niet geïndexeerd werd. Dat laatste raakt de gepensioneerden direct in de portemonnee, want de actieven kregen vaak een loonsverhoging waarmee de duurdere boodschappen afgerekend konden worden. Echter, via de weg van de pensioenopbouw raakt het de actieven toch ook. Hun pensioen in opbouw wordt ook niet geïndexeerd. Dat wordt echter pas vanaf het moment van uitbetaling goed zichtbaar en voelbaar. Dit onzichtbaar uithollen van de waarde van het pensioen is natuurlijk ook een probleem.

Gemiste indexatie ABP afgelopen jaren

In de zomer van 2007 werden we opgeschrikt door wat later de kredietcrisis of bankencrisis genoemd werd. In het najaar van 2008 bereikte dit een hoogtepunt door voornamelijk problemen op de huizenmarkt in de Verenigde Staten. De gevolgen waren natuurlijk ook hier merkbaar, ook in de nasleep die we nog tot 2011 voelden. De waarde van het toekomstig pensioen, wordt bepaald met de rekenrente. Vroeger was die rekenrente inderdaad hoger, namelijk een vaste rekenrente van 4 procent. Sinds 2007 is deze gebaseerd op de ‘risicovrije marktrente’. Als fondsen iemand over 10 jaar pensioen moeten uitkeren, dan rekenen ze met de marktrente voor een duur van 10 jaar; een uitkering over 20 jaar met de 20-jaarsrente. Er zijn natuurlijk ook jongeren die veel later pensioen zullen krijgen. Omdat marktrentes van langer dan 20 jaar onbetrouwbaar zijn, heeft De Nederlandsche Bank (DNB) in 2012 de UFR ingevoerd. Deze Ultimate Forward Rate, is dus een berekend rentepercentage dat wordt gebruikt om de toekomstige verplichtingen van pensioenfondsen te waarderen. De UFR wordt regelmatig aangepast en is afhankelijk van de marktomstandigheden. De indexatie-ambitie werd overigens tot 2016 berekend op basis van de gemiddelde loonsstijging in de sectoren overheid en onderwijs. Vanaf 2016 is dit gewijzigd naar een berekening op basis van de prijsstijging in de vorm van de Consumentenprijsindex van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Al met al is de indexatie-achterstand inmiddels opgelopen tot maximaal 21,98%. De indexaties van afgelopen jaren, met de uitschieter

‘Kiezen uit twee kwaden, maar omdat we de noodzaak van compensatie zwaar hebben laten wegen, zijn ook de leden van de CMHF hiermee akkoord gegaan.’

in 2023, waren mogelijk door gebruik te maken van soepelere regels met betrekking tot de bufferverplichtingen.

Indexatie 2025

Nadat pensioenfonds PFZW in de zomer al aankondigde dat het waarschijnlijk de pensioenen niet zou gaan verhogen, werd de renteontwikkeling door meniggeen nauwlettend in het oog gehouden. De inflatie en dekkingsgraad van 30 september 2024 bepalen daar de mogelijkheid om te verhogen per 1 januari 2025. Op de peildatum 30 september was bij PFZW de dekkingsgraad 109,8% en was daarmee lager dan 110%. Er komt dus geen indexatie per 1 januari 2025 voor de medewerkers in de zorg. Bij ABP ligt bewuste peildatum precies een maand later, dus 31 oktober. Hoewel de rente dalend is, kwam de actuele dekkingsgraad gelukkig nog boven de gewenste invaardekkingsgraad van 110% uit. Het CBS meldt een inflatie van 3,56% over de periode van 1 september tot en met 31 augustus 2024. ABP heeft besloten de inflatie deels te compenseren met een indexatie per 1 januari 2025 van 1,84%.

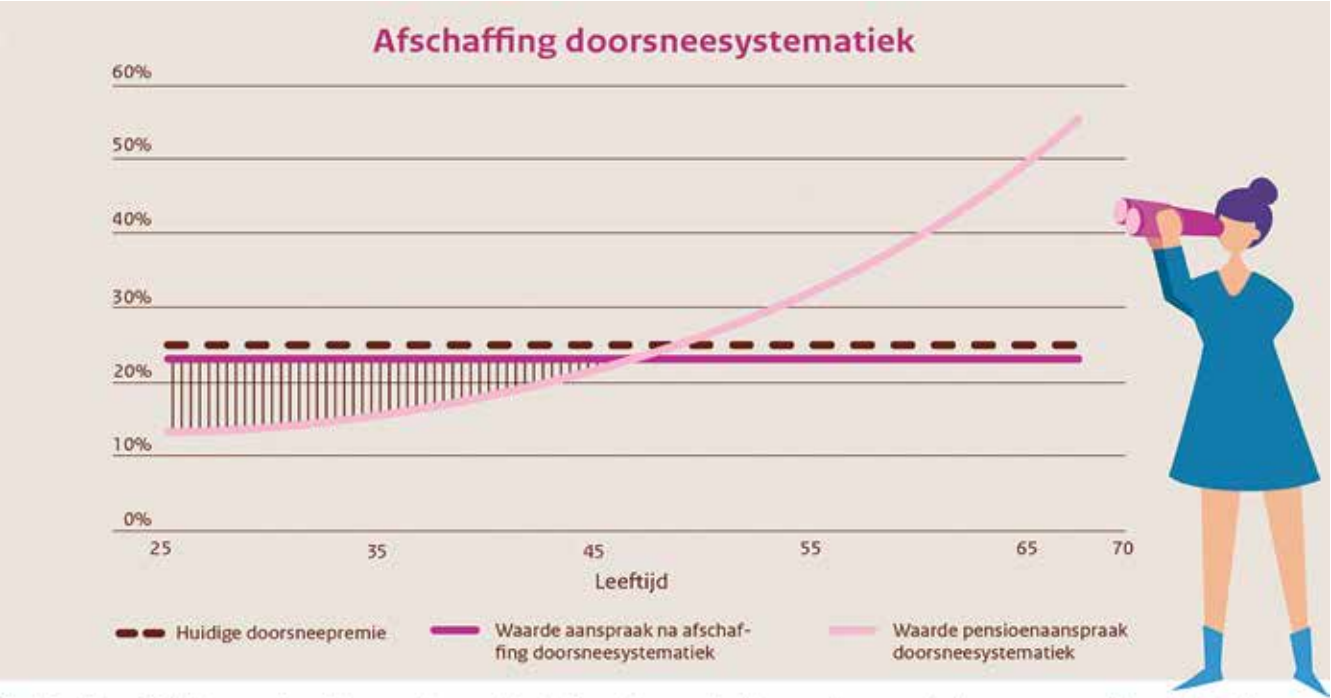
Invaren en compensatie

Toen ook de Eerste Kamer in mei 2023 instemde met de Wet Toekomst Pensioenen (WTP), was de wet een feit. De wet schrijft onder andere voor dat de uitkeringsregelingen vervangen worden door premieregelingen. Ook moet er overgegaan worden op leeftijdsonafhankelijke pensioenpremies. Door de overstap op de leeftijdsonafhankelijke premies ontstaat er een probleem voor de zogenaamde middengroepen, die daardoor een deel van hun pensioenopbouw gaan missen. De wetgever heeft ook bedacht dat er hiervoor een adequate compensatie gegeven moet worden.

Gemiste indexatie afgelopen jaren

	toegekende indexatie	inflatie	indexatie-ambitie
2011	0%	1,30%	1,16%
2012	0%	2,30%	0,25%
2013	0%	2,50%	0,70%
2014	0%	2,50%	0,22%
2015	0%	1,00%	0,63%
2016	0%	0,60%	1,61%
2017	0%	0,30%	0,19%
2018	0%	1,40%	1,38%
2019	0%	1,70%	2,08%
2020	0%	2,60%	2,84%
2021	0%	1,30%	0,71%
2022	0%	2,70%	2,39%
2022	2,39%	n.v.t.	n.v.t.
2023	11,96%	10,00%	11,96%
2024	3,03%	3,80%	3,03%
2025	1,84%	??	3,56%

(figuur: ABP)



(figuur: Werkenaanonspensioen.nl)

Waarom moet er compensatie komen?

Het nadelige effect van het afstappen van de doorsneesystematiek komt vaak bovenop de eveneens bij die leeftijdsgroep van toepassing zijnde gemiste indexatie. Wat de burgermedewerkers betreft is dit ook het leeftijdscohort dat jarenlang betaalde aan de wat toen nog VPL-premie heette, waarmee het afschaffen van de eerdere vroegpensioenregelingen werd gecompenseerd. De militair kent de UGM-regeling en betaalde geen VPL-premie. Al met al zorgde dit ervoor dat de GOV/MHB via hun vakcentrales CMHF en ook de VCP, zich altijd hard hebben gemaakt voor de compensatie voor het afschaffen van de doorsneesystematiek.

Hoe wordt de compensatie betaald?

Hoewel de wetgever verplicht oplegt dat er overgestapt moet worden op de leeftijdsafhankelijke premie is er geen zak met geld meegegeven om dit ook netjes te regelen. Wel is afgesproken dat er

adequaat gecompenseerd moet worden, waarbij wat adequaat is, niet verder ingevuld is. Tijdens de onderhandelingen is natuurlijk door de CMHF gevraagd of de werkgever mee ging betalen aan de compensatie. Bij ABP is de werkgever vermengd met de wetgever, dus was daar de oorzaak en oplossing ook bij elkaar te brengen. Die oplossing was echter onbespreekbaar en alleen al het ter tafel brengen gaf iedereen reden om te twijfelen aan de geestelijke gezondheid van de CMHF-onderhandelaar. Dan blijven er nog twee bronnen over, extra premie heffen of het eigen vermogen van het fonds gebruiken. Wanneer het via de premie opgebracht moet worden, zou dit leiden tot zeer hoge premies en wordt de rekening voor de operatie doorgeschoven naar de huidige en toekomstige generatie premiebetalers. Kiezen uit twee kwaden, maar omdat we de noodzaak van compensatie zwaar hebben laten wegen, zijn ook de leden van de CMHF hiermee akkoord gegaan.

MEDEZEGGENSCHAP

De volgende medezeggenschapsverkiezingen zijn gepland:

Defensieonderdeel	Eenheid	Opgeven vóór	Kiesdatum
DMO	DMO/JIVC/MC-GII	gesloten	15-01-2025
CZSK	Zr. Ms. Van Amstel	gesloten	16-01-2025
CZSK	Staf CZSK	23-12-2024	03-02-2025
DOSCO	MGLC te Heerenveen	23-12-2024	04-02-2025
CZSK	Staf Groepscommandant Operationele Eenheden Mariniers	gesloten	10-02-2025
CZSK	First Marine Combat Group	gesloten	10-02-2025
COMMIT	COMMIT/JIVC/Expertisecentrum	31-01-2025	14-02-2025

Kijk voor de actuele verkiezingen op: www.ProDef.nl



VAN UW ONDERHANDELAAR DE DOLDWAZE WEKEN VOOR KERST

U herkent het vast wel: vlak voor het einde van het jaar nog een laatste sprint trekken om zaken af te ronden. In overlegland is dat niet anders. Met 2024 bijna achter ons voelt het fijn om de plank met dossiers wat leger te maken, punten af te strepen en ruimte te creëren voor nieuwe uitdagingen.



De nieuwe realiteit in overlegland

Deze veranderingen vragen om een nieuwe 'mindset', en dat kost tijd. Waar vroeger geld de grootste beperking was, liggen de uitdagingen nu bij het vinden van voldoende mensen, middelen en faciliteiten. Dit wordt ook in overlegland steeds duidelijker. We willen snel vooruitgang boeken, maar lopen vaak tegen praktische beperkingen aan.

Sommige situaties blijven zorgwekkend. Zo werken collega's in gebouwen die 's zomers ondragelijk warm zijn of in de winter steenkoud.

Ik kreeg zelfs foto's toegestuurd van een werkplek waar door stroomuitval bij kaarslicht werd gewerkt. Deze omstandigheden kun je bijna niet uitleggen. Mensen vragen zich af: "Krijgt Defensie niet voldoende geld? Waarom dan deze armoede?". We hebben hier nog een enorme uitdaging en zullen dit samen met de medezeggenschap onder de aandacht blijven moeten brengen.

Opruimen en rust creëren

Het kortetermijnakkoord biedt ons ook de kans om de komende maanden de kast met dossiers op te ruimen. Dit geeft ons ruimte om stil te staan bij wat goed gaat, welke regelingen verouderd zijn en wat we kunnen schrappen.

Een mooi voorbeeld hiervan is de regeling voor hondengeleiders. Dit dossier lag jarenlang op de spreekwoordelijke overlegkast te verstoffen. Onlangs hebben we het eindelijk afgerond, wat rust en duidelijkheid brengt voor onze collega's in dit vakgebied. Ze weten nu precies waar ze recht op hebben, en dat is een stap vooruit.

Vooruitblik op 2025

Met deze successen in de rug kunnen we met vertrouwen vooruitkijken naar het nieuwe jaar. In 2025 willen we verder stappen zetten in belangrijke dossiers, zoals die van de reservisten, de bijzondere positie van de militair, de veteranen en het VBD. Hoe we dit precies vorm gaan geven, bespreken we in januari intern. Zodra de contouren zichtbaar worden, komen we met deze onderwerpen naar u toe. We doen het immers samen.

De afgelopen weken hebben we veel onderwerpen kunnen afhandelen, waardoor deze nu aangepast kunnen worden in regelgeving of geïmplementeerd. Zo hebben we bijvoorbeeld gesproken over de invoering van het Individueel Keuzebudget (IKB). Dit verloopt voorspoedig, maar blijft spannend. Pakt hetgeen we bedacht hebben straks wel goed uit? Persoonlijk vind ik het mooie aan het IKB dat medewerkers nu zelf kunnen bepalen wanneer ze het geld uit hun vakantiegeld en eindejaarsuitkering laten uitkeren. Meer informatie over IKB is op onze website terug te vinden. Een ander belangrijk punt betreft de toelagen voor onregelmatige dienst. De systematiek verandert van een vooruitbetaling naar een achterafbetaling, maar helaas is de implementatie wederom vertraagd. Zoals het er nu uitziet, is deze verschoven naar de zomer van 2025. We hebben de werkgever erop gewezen hoe belangrijk heldere communicatie naar het personeel is: wanneer kunnen zij concreet iets verwachten?

Maar we hebben ook de aanpassingen van de nieuw gemaakte arbeidsvoorwaarden in regelgeving verwerkt. Een spannend dossier blijft de Regeling Militaire Inzet (RMI). Laat ik het zo stellen: we hebben hier al vele uren aan besteed, maar we zijn er nog niet. De bedragen hebben we in het Arbeidsvoorwaardenakkoord (AV) 2024 vastgesteld, maar er zijn nog andere belangrijke punten die hierin een plek moeten krijgen. Ik kan er niet te veel over uitweiden, maar ik denk dat we met elkaar op de goede weg zijn. Onze intentie is te komen tot

een regeling waarin balans centraal staat: het personeel moet voldoende financiële compensatie ontvangen en voldoende tijd krijgen om te herstellen van de inzet, terwijl de organisatie haar taken op een verantwoorde manier kan blijven uitoefenen. Uiteindelijk zal er iets komen te liggen waar zowel het personeel als de organisatie mee uit de voeten kunnen.

Reflectie op 2024

Het einde van het jaar is ook een moment van reflectie. Wat heeft 2024 ons gebracht? Voor een gedetailleerd overzicht verwijs ik graag naar eerdere edities van dit bulletin, maar één onderwerp wil ik hier graag uitlichten: de AV 2025.

Vooruitgang in arbeidsvoorwaarden

Een bijzonder fenomeen binnen Defensie: na het akkoord voor de arbeidsvoorwaarden van 2024 zijn we meteen doorgepakt. We hebben al afspraken gemaakt voor 2025 en zelfs de eerste helft van 2026. Dit is uitzonderlijk, aangezien Defensie meestal achter de feiten aanloopt. Deze voortvarendheid toont aan dat Defensie weer serieus genomen wordt door de politiek.

Toch brengt deze vooruitgang gemengde gevoelens met zich mee. Aan de ene kant voelen we allemaal de groeiende dreiging om ons heen, wat onrust brengt. Aan de andere kant is er vertrouwen: er is nu voldoende financiële ruimte. Dat betekent echter niet dat alles vanzelf gaat. Het is aan ons om deze middelen effectief in te zetten om Defensie toekomstbestendig te maken. Wat in 30 jaar is afgebroken, bouw je immers niet in 10 jaar weer op.



PENSIOEN EN IMPACT-BELEGGEN

Pensioen is decennialang een vanzelfsprekend financieel product geweest. Het was geen gespreksonderwerp en niemand maakte zich zorgen. In de jaren negentig werd bij wet een voorzichtig begin gemaakt met het flexibiliseren en individualiseren van pensioenen. Enkele decennia later praat iedereen over pensioen en oud en zeker ook jong maken zich zorgen.



De Wet Toekomst Pensioenen (WTP) die per januari 2027 voor ABP-deelnemers een 'persoonlijk pensioenvermogen' gaat opleveren, zal niet leiden tot minder onrust en zorgelijkheid. Op het moment dat een deelnemer een afrekening krijgt met bijv. 500.000 euro aan 'persoonlijk pensioenvermogen', en dat bedrag blijkt te kunnen fluctueren, d.w.z. ook te kunnen dalen, dan zal de belangstelling zeker toenemen, maar de zorgelijkheid ook.

Gevolgen van de nieuwe pensioenwet

In het huidige pensioenstelsel bouwt u ieder jaar een stukje pensioen op en er wordt u een levenslang pensioen vanaf pensioendatum beloofd. Met prudente rente- en levensverwachtingsaannames wordt getracht deze belofte gestand te doen. Ook de beleggingen zijn gekoppeld aan die (toekomstige) betalingsverplichtingen en deze worden zo ingericht dat de (toekomstige) pensioenen met een grote mate aan zekerheid kunnen worden uitbetaald. De hoogte van het beloofde pensioen wordt gecommuniceerd, de hoogte van het achterliggende kapitaal niet.

Onder de WTP draait de financiering om. Onder de WTP wordt ieder jaar een premie ingelegd, waarmee in de loop van de tijd een pensioenkapitaal wordt opgebouwd. Vanaf pensioendatum wordt vanuit dat kapitaal een periodiek levenslang pensioen uitbetaald. De hoogte van het kapitaal wordt gecommuniceerd en vanaf een

bepaalde leeftijd de hoogte van het te verwachten pensioen ook.

Pensioenfondsen worden beleggingsinstellingen

Een kind kan de was doen: pensioenfondsen worden beleggingsinstellingen/vermogensbeheerders waarin het jaarlijks rendement hét kengetal gaat worden waaromheen de discussie zich gaat afspelen. De mate van rendement wordt nl. steeds meer bepalend voor de hoogte van uw pensioenkapitaal en dus van uw uiteindelijke pensioen. Het bij te schrijven rendementspercentage wordt u ieder jaar meegedeeld en verschilt ook nog eens per leeftijdscohort. Naarmate uw leeftijd vordert, deelt u namelijk steeds meer in zekerheid en steeds minder in rendement (life-cycle beleggen). Kortom, garantie voor menig levendig verjaardagspartijtje. Wáát, jij 7%, ik maar 3%. Wat is dat ABP aan het doen?

Pensioenfonds beleggingen onder vergrootglas

Wat intussen opvalt is de toenemende invloed van politiek en maatschappij op de beleggingen van pensioenfondsen. Fondsen deden altijd in relatieve stilte hun beleggingswerk waarbij rendement tegen risico werd afgewogen. Dat verandert. Intussen al wel tien jaar geleden stond een groot deel

van de ABP-medewerkers in de hal van het ABP-gebouw in Heerlen te protesteren tegen de investeringen van hún fonds in bedrijven die zich bezighielden met kinderarbeid en clusterbommen. Uit ABP-enquêtes blijkt dat de ABP-deelnemer zelf in meerderheid wil dat het ABP duurzaam en verantwoord belegt, zelfs als daardoor het pensioen iets lager uitvalt, zo stelt het ABP. En de laatste jaren laten maatschappelijke (actie)groepen en ook een deel van de politiek weten hoe pensioenfondsbesturen hun beleggingen zouden moeten inrichten.

Impactbeleggen

Pensioenfondsbeleggen gaat nog steeds om de afweging tussen rendement en risico, maar de afweging wordt verbreed met de vraag naar het zogenoemde 'impactbeleggen' oftewel, oog hebben voor de maatschappelijke effecten van de beleggingen. Op het eerste gezicht is een pensioenfonds daarvoor niet op aarde. Dat moet zich houden bij rendement en risico om u een zo hoog mogelijk pensioen te leveren. Bij tweede beschouwing is er toch een andere kant. De mens wil en moet toch leven in een toekomstig leefbare wereld. Sommige maatschappelijke doelen zoals het beteugelen van de warmtestijging en de ontbossing, het bevorderen van groene energie en het oplossen van milieuproble-



De militair zit nu en ook straks onder de WTP met alle andere (burger)ambtenaren in één pensioenregeling, met een uniforme beleggingsmethodiek van toepassing op alle deelnemers.

matrik, kunnen op de langere termijn geld opleveren. De bedrijven die zich daar mee bezig houden, kunnen de bedrijven zijn die de winsten en de waardestijging van de toekomst opleveren. Tegelijkertijd kan het zijn dat bedrijven die nu goed winstgevend zijn, maar drijven op fossiele energie, in de toekomst geconfronteerd worden met schadevergoedingsacties omdat hun werkzaamheden klimaatverandering en milieuschade veroorzaken. Dat kunnen de bedrijven zijn die in de toekomst minder winstgevend worden en zelfs hun activiteiten moeten beëindigen als ze niet op tijd 'groen' worden. En er zijn hybride situaties van bijv. oliemaatschappijen die voelen dat fossiel op z'n eind loopt, daar nog wel veel geld mee verdienen en tegelijkertijd met dat geld substantiële investeringen kunnen doen in de ontwikkeling van bijv. windparken en fabrieken voor groene waterstof.

Volgens het ABP laat onderzoek vooralsof zien dat de rendementen van impactbeleggen niet onderdoen voor traditioneel beleggen. En de verwachting wordt uitgesproken dat deze impactbeleggingen juist op de langere termijn voordeel zullen opleveren. Een pensioenfonds belegt juist voor de langere termijn omdat het gaat om uw pensioen nu, maar ook over 40 jaar. Deze impactdiscussie zal met de komst van de WTP niet verslappen. Het gaat per slot van rekening om 'ons' en straks ook 'mijn' geld waar het fonds afhankelijk van de opvattingen van de belanghebbende, op vele verschillende manieren wordt geacht mee om te gaan. Ik noem u een aantal ontwikkelingen.

Militair blijft meer risico

Het begint al bij het 'risicopreferentie-onderzoek' dat een pensioenfondsbestuur volgens de WTP moet houden onder zijn deelnemers. De mate van risico die de deelnemers willen lopen moet maatgevend zijn voor de risicohouding in de beleggingen van het fonds. De deelnemers in het pensioenfonds voor zorg en welzijn (PFZW) blijken risicomijdender dan de ABP-deelnemers. Niet slim voor een fonds met een lagere gemiddelde deelnemerleeftijd dan die van het ABP. Of juist slim van de ABP-deelnemers die misschien meer kennis van en interesse in geld hebben. Dat onderzoek wees ook uit dat militairen als groep binnen het ABP het meeste risico willen lopen. De militairen (meest mannen) kiezen voor een duidelijk offensiever beleggingsbeleid en

voor het hoogste rendement. Maatschappelijke effecten komen op de tweede plaats. Dat is dan wel jammer: de militair zit nu en ook straks onder de WTP met alle andere (burger)ambtenaren in één pensioenregeling, met een uniforme beleggingsmethodiek van toepassing op alle deelnemers. We hopen maar dat het ABP-bestuur er wijs mee omgaat.

Coronaherstelfonds

Wist u dat het vorige kabinet uit eigen beweging de invoer van de WTP heeft verbonden aan geldelijke steun vanuit het Europese coronaherstelfonds? De hervorming van het Nederlandse pensioenstelsel is nu een van de hervormingen die de Europese Commissie eist voor steun vanuit dat fonds. In totaal gaat het om 5,4 miljard fondsgeld waarvan 600 miljoen geoormerkt WTP-geld. ProRail krijgt o.a. een deel uit de pot, voor verbetering van de railinfrastructuur.

Beleggingen in Nederland en buitenland

Dan de zienswijze van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR). Die raad stelt dat de Nederlandse pensioenfonds om rendement te halen het best wereldwijd kunnen beleggen, met van wege de vergrijzing die vele delen van de wereld parten speelt, zeker een belangrijk deel in opkomende markten met een jonge bevolking. Wees daarom terughoudend met investeringen in Nederland en Europa, zo stelt de raad.

Intussen roept Mario Draghi in een besteld rapport aan de EU-commissie op, om juist meer te investeren in Europese belangen. Europa vergrijsd en raakt qua productiviteitsgroei achterop bij de VS en China. Daardoor wordt het concurrentievermogen aangetast en verarmt Europa. Europa moet meer één worden en er moet meer binnen Europa worden geïnvesteerd! En dan vooral in opkomende en hoogtechnologische sectoren. De kabinetsreactie op het rapport is voorspelbaar instemmend, maar lauw. Zolang het niet al te veel publiek geld kost wil het kabinet wel mee, zoals bijv. in het verder vormgeven van de Europese kapitaalmarktunie. De centrale rol is volgens het kabinet echter weggelegd voor publiek-private financiering via bijv. het Nederlandse Invest-NL, en voor private investeringen, zoals bijv. die van het ABP.

Rentmeestermodel

Voorjaar 2024 nam de Tweede Kamer nog een motie aan waarin een 'rentmeestermodel' vorm wordt gegeven. Deze discussie is een gevolg van de eenzijdige nadruk van deze bedrijven op de belangen van hun aandeelhouders (koers en dividend), terwijl de behoeften van de maatschappij niet worden gezien (energietransitie, innovatie, duurzaamheid, impact op mens en milieu).

Bedoeling is rentmeesters van buiten het bedrijf zeggenschap laten uitoefenen in bedrijfsbesluiten, waarbij de continuïteit en het bestaansrecht van een bedrijf centraal staan. Grootaandeelhouders als pensioenfondsen zouden met een rol als rentmeester prima in dat model passen. Vervolgens stelde dezelfde Tweede Kamer zomer 2024 in een motie gesteund door een twee derde meerderheid: "Pensioenfondsen zijn op aarde voor een koopkrachtig pensioen. Investeren in 'nobebe doelen' is mooi, maar mag niet ten koste gaan van het rendement voor deelnemers".

In november jl. sprak de Tweede Kamer opnieuw over de ruimte die pensioenfondsen hebben om andere dan financiële belangen mee te nemen in hun beleggingsbeleid. Een meerderheid vroeg om aanscherping van de toezichtseisen, met als doel om altijd het realiseren van een koopkrachtig pensioen centraal te stellen. De minister vond aanscherping niet nodig. Volgens hem wees onderzoek uit dat pensioenfondsen allereerst een financieel gezond en koopkrachtig pensioen voor hun deelnemers nastreven. Verder zei hij dat pensioenfondsen altijd maatschappelijke belangen moeten meewegen omdat wet- en regelgeving daar steeds meer om vraagt. De minister wil de afweging bij de fondsbesturen laten. Kammerleden van meerdere partijen zagen dat anders. Partijen wezen op de discrepantie tussen het verplicht bij een bepaald fonds aangesloten zijn, en het nastreven van een niet door alle deelnemers onderschreven ideëel doel door het bestuur van dat fonds. Zij reikten van een wetgevend initiatief om het realiseren van een koopkrachtig pensioen door pensioenfondsen altijd voorop te stellen.

ABP stapt uit fossiele beleggingen

De FNV en milieuactiegroepen riepen al jaren geleden pensioenfondsen op om hun miljarden aan beleggingen in de fossiele industrie van de hand te doen. Het ABP deed dat daadwerkelijk of is bezig dat daadwerkelijk te doen. Achteraf bezien had de timing beter gekund, omdat na verkoop de oliemaatschappijen grote winsten maakten door sterk stijgende olieprijs als gevolg van de oorlog in Oekraïne. Het bestuur verantwoordde de ingrijpende stap door te stellen dat er nu echt meer vaart gemaakt



moet worden en door de verwachting uit te spreken dat er geen negatief effect is op de beleggingen en de pensioenen. "Het streven blijft een goed pensioen, maar wel in een leefbare wereld." Het vrijkomende geld wordt belegd in hernieuwbare energie en in de energietransitie. Het ABP gaat zelfs zo ver om samen met honderd andere organisaties zoals de FNV, Extinction Rebellion en de VU Amsterdam, een brandbrief te schrijven aan de Nederlandse regering waarin wordt opgeroepen te stoppen met het geven van fiscale vrijstellingen en voordelen aan de fossiele industrie. Een activistische houding die niet iedere ABP-deelnemer kan waarderen.

ABP voor 30 miljard in impact beleggingen

Politici zijn altijd op zoek naar geld om mooie initiatieven te realiseren. Een pot van 500 miljard van een dichtbij ambtenarenpensioenfonds is dan héél interessant. Dat geld moet toch geïnvesteerd worden, nietwaar? En het geld is toch ook een beetje van de overheid, toch? Er zit toch belastinggeld in? Waarom dan niet in initiatieven die Nederland kunnen helpen? Zo wil minister Keijzer de woningmarkt aanzwengelen, met een positie voor het ABP en andere pensioenfondsden die nadrukkelijk worden opgeroepen geld te investeren in Nederlandse energiearme woningbouw. Tegelijkertijd wil de minister van defensie en niet alleen hij, graag dat pensioenfondsden meer beleggen in de wapenindustrie. En er is ook vraag naar pensioenfondsgeld voor starters met slimme oplossingen voor de energietransitie en duurzame energie.

Het ABP-bestuur heeft geen probleem met de helpende hand en biedt onder de noemer 'impactbeleggen' miljarden extra aan pensioengeld aan. Tegelijkertijd maakt het ABP bekend het impactbeleggen uit te breiden naar opkomende landen. Er worden tot 2030 miljarden gestoken in leningen aan opkomende landen die zijn gericht op het tegengaan van klimaatverandering. In

totaal rept het ABP-bestuur over 30 miljard aan extra impact-investeringen. Voor het perspectief; dat gaat dan om een extra 6% van het totale ABP-vermogen.

De toezegging van het ABP aan het kabinet had een *twist*, en heeft al geleid tot een klein politiek relletje rond het Eerste Kammerlid Martin van Rooijen namens 50Plus, die ook in het Verantwoordingsorgaan (VO) van het ABP zitting had. Het VO is een orgaan van het ABP dat alle financiële acties van het ABP-bestuur achteraf controleert. De leden van dat VO worden door u als ABP-deelnemer gekozen. Elsevier Weekblad bracht in mei van dit jaar naar buiten dat het ABP zich in gesprekken met de toenmalige informateurs bereid verklaarde om miljarden te investeren in woningbouw, infrastructuur en de energietransitie in Nederland, als de formerende partijen zich niet zouden bemoeien met de vormgeving en invoer van de nieuwe pensioenwet. Van Rooijen vond dat onverteerbaar. Hij was tegen invoer van de WTP. Hij sprak over politieke chantage en nam afscheid als lid van het VO.

Er stond inderdaad niets over pensioenen in het Hoofdlijnenakkoord, pensioenen werd een vrije kwestie voor de partijen. Dat zal niet alleen aan de actie van het ABP gelegen hebben. De formerende partijen lagen in hun visies op het nieuwe pensioensysteem mijlenver van elkaar en konden echt niet tot een gezamenlijk standpunt komen.

Klimaatpauze

Het ABP-bestuur stelt: Het ABP houdt voor alle beleggingsbeslissingen niet alleen rekening met de duurzaamheid van een belegging. We kijken ook naar risico, rendement en kosten. Het rendement mag niet ten koste gaan van de duurzaamheid. Andersom geldt hetzelfde: als het rendement van een belegging uitstekend is, maar deze voldoet niet aan de ABP-duurzaamheidseisen, dan zien we van de belegging af. Dat leest toch alsof duurzaamheid steeds voor opstaat.

Het Amerikaanse tijdschrift TIME heeft onlangs Harmen van Wijnen, voorzitter van het ABP-bestuur, als enige pensioenfondsbestuurder opgenomen in de lijst van honderd invloedrijke klimaatleiders. Van Wijnen vindt zijn plek op de lijst "mooi en bijzonder eervol" en draagt zijn uitverkiezing op aan alle drie miljoen deelnemers van het ABP, die het fonds het draagvlak hebben gegeven om een ambitieus klimaatbeleid te voeren. Hij stelt daarnaast dat die ambitie ook te maken heeft met risicobeheersing in een veranderende wereld. Zo duikt achter dat impact-beleggen toch eigenlijk ook gewoon weer de traditionele rendement-risico afweging op. Daar waar het ABP voor op aard is. Van Wijnen is overigens wel de enige belegger op de lijst. Dat kan worden begrepen vanuit het doel van een reguliere vermogensbeheerder die er meer op uit is om u dit en volgend jaar een goed rendement te leveren. Zolang Trump *drill, baby drill* blijft roepen, speelt fossiele energie bij deze beleggers nog een belangrijke rol.

Conclusie

Uit het impact-beleggen verhaal rijst het beeld van een proactief ABP-bestuur dat met een duidelijke toekomstvisie van een leefbare wereld, de leiding neemt en uw geld belegt in initiatieven die aan zo'n wereld bijdragen. Als het nu alleen om het nastreven van goede doelen zou gaan (kinderarbeid en clusterbommen kun je zo zien), dan is het ABP afgedreven van zijn bestaansredenen. Maar ervan uitgaand dat de mens met zijn fossiele activiteiten de veroorzaker is van de klimaatverandering, kan het zo maar zijn dat het ABP-bestuur, met de focus op lange termijn beleggen om u over veertig jaar ook nog een goed pensioen te leveren, het goede én het juiste doet. Bedenk dat een pensioenfonds bij uitstek een lange termijn belegger is.

Voorwaarde is wel dat alle impactbeleggingen worden geselecteerd op een minstens concurrerend meetbaar rendement als traditioneel beleggen. En daar wringt de schoen. Als het ABP-bestuur stelt dat er wordt afgezien van een uitstekend renderende potentiële belegging omdat deze niet door de eisen van de duurzaamheidstest komt, dan blijft rendement liggen en wordt een groot minderheidsdeel van de ABP-deelnemers (zeker ook militairen) niet gehoord. De heer Van Wijnen verzucht dat hij zo graag van die discussie rendement / duurzaamheid verlost zou zijn. Voordat we zo ver zijn heeft hij dan nog wat uit te leggen. En voor die tijd zijn wetgevende initiatieven vanuit de Tweede Kamer waarin rendement steeds voorop staat, begrijpelijk.

Hoe belegt u uw geld?

CARTOON

DEFENSIE 2025

WAARZEGSTER

ER VERANDERT VAN ALLES!
EN ALLES BLIJFT HETZELFDE!

HAAL MEER UIT UW LIDMAATSCHAP!

Met onderstaande bedrijven en organisaties hebben we afspraken gemaakt die extra voordeel kunnen opleveren!

ADVISEURS VOOR HYPOTHEKEN EN
VERZEKERINGEN
PRINSENLAND ADVISEURS



Ga voor het volledige overzicht van onze voordelen, inclusief alle info naar: www.prodef.nl/ledenvoordelen.

Mailen kan ook: info@prodef.nl



KVNRO

